ครูบ้านนอก .คอม
www.kroobannok.com

พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย

นำเสนอเมื่อ : 3 ม.ค. 2551

พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย โดย ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์

พระพุทธรูปสำคัญที่จัดเป็นพระพุทธรูป คู่บ้านคู่เมือง ที่ควรกล่าวถึงมี ๒ องค์ คือ

หัวข้อ

- ๑. พระพุทธมหามุณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต)
- ๒. พระพุทธสิหิงค์

๑. พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต)

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ปัจจุบันประดิษฐานใน พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ใน พระบรมมหาราชวัง

ประวัติความเป็นมาของพระแก้วมรกตปรากฏในตำนานของชาวล้านนา กล่าวว่าพระแก้วมรกตสร้างขึ้นในอินเดีย และได้อัญเชิญมายังเมืองนครศรีธรรมราช ละโว้ อยุธยา ชัยนาท สุโขทัย กำแพงเพชร จน กระทั่งมาถึงล้านนาตามลำดับ หลักฐานที่พบและสามารถสืบค้นได้คือ ประวัติพระแก้ว-มรกตจากพงศาวดาร ซึ่งกล่าวว่า ได้ค้นพบ พระแก้วมรกต ใน พ.ศ ๑๙๗๙ ตรงกับสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน ผู้ปกครองล้านนา โดยพบในเจดีย์แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ซึ่งถูกฟ้าผ่าพังทลายลงมา

หลังจากที่ได้พบพระแก้วมรกตแล้ว ได้มีการอัญเชิญเพื่อจะนำมาประดิษฐานยังเมืองเชียงใหม่ แต่ก็เกิดปาฏิหาริย์ จึงได้นำพระแก้วมรกตมาประดิษฐานที่วัดพระแก้วดอนเต้า เมืองลำปาง จนมาถึงรัชกาลพระเจ้า- ติโลกราช ครั้นเมื่อสร้างวัดเจดีย์หลวงเสร็จแล้ว จึงโปรดให้อัญเชิญพระแก้วมรกตจาก เมืองลำปาง มาประดิษฐานในจระนำซุมด้านทิศตะวันออกของเจดีย์หลวง เมืองเชียงใหม่ ต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระอุปราช แห่งอาณาจักรล้านช้าง มาปกครองล้านนา เป็นเวลา ๒ ปี เมื่อพระราชบิดาสิ้นพระชนม์ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเสด็จกลับไปครองอาณาจักรล้านช้าง พร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตไปยังเมืองหลวงพระบาง และในภายหลังได้ย้ายมาประดิษฐานยังวัดพระแก้ว ในเมืองเวียงจันทน์ เป็นเวลานานกว่า ๒๐๐ ปี จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แห่ง กรุงธนบุรี สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก

ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตจากเมืองเวียงจันทน์ มายังกรุงธนบุรี ต่อมาเมื่อย้ายราชธานีมายังกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯให้อัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นวัดสำคัญในเขตพระบรมมหาราชวัง

พระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ประทับนั่งขัดสมาธิราบเหนือฐานหน้ากระดาน เกลี้ยง ตามความจริงแล้ว เนื้อวัสดุนั้นไม่ใช่ มรกต แต่เป็นหินสีเขียว (หยก) ได้มีขอสันนิษ-ฐานเกี่ยวกับการกำหนดอายุพระแก้วมรกตอยู่ ๒ ขอ คือ ขอแรก เชื่อว่าสร้างขึ้นในอินเดีย และได้อัญเชิญมายังเมืองต่างๆตามที่ปรากฏในตำนาน กับอีกขอหนึ่งเชื่อว่า สร้างขึ้นในล้านนา ซึ่งความเป็นไปได้น่าจะสร้างขึ้นในล้านนามากกว่า เพราะการพบครั้งแรก รวมทั้งประวัติความเป็นมาล้วนแต่เกิดขึ้นในล้านนาทั้งสิ้น แต่ก็ยังมีข้อสงสัยในขณะนั้นว่า รูปแบบของพระแก้วมรกตไม่เหมือนกับพระพุทธรูปกลุ่มใดๆในล้านนา

อย่างไรก็ตาม ได้พบหลักฐานสนับสนุนว่า พระแก้วมรกตน่าจะสร้างขึ้นในล้านนา และเป็นฝีมือช่างในแหล่งที่พบคือ แถบเมืองเชียงรายพะเยา กล่าวคือ ได้พบพระพุทธรูปหินทรายในสกุลช่างพะเยากลุ่มหนึ่ง มีลักษณะเช่นเดียวกับพระแก้วมรกต ทั้งรูปแบบและวิธีการสร้าง รายละเอียดเกี่ยวกับอายุสมัยและรูป-แบบของพระแก้วมรกตนั้น เนื่องจากพระ-แก้วมรกตมีรูปแบบใกล้เคียงกับพระพุทธรูปแบบล้านนาระยะแรก แต่ก็มีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยผสมแล้ว จึงเชื่อว่า พระแก้ว-มรกตเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนาระยะแรกที่รับอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยในสมัยพระเจ้ากือนา ที่ได้อาราธนาพระสุมนเถระจากสุโขทัยขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา ใน พ.ศ. ๑๙๑๓ ดังนั้น ปีที่สร้าง พระแก้วมรกตจึงน่าจะอยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๓ - ๑๙๗๙

ประกอบกับในตำนานที่กล่าวถึงพระ-แก้วมรกต ระบุว่า ได้มาปรากฏในล้านนาใน สมัยของท้าวมหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของ พระเจ้ากือนา โดยพระองค์ได้เป็นผู้อัญเชิญพระ-แก้วมรกตจากเมืองกำแพงเพชรมาประดิษฐานยังเมืองเชียงราย จึงนับเป็นหลักฐานที่สัมพันธ์กับการแผ่อิทธิพลของสุโขทัยในล้านนาในช่วงระยะเวลานี้ พระแก้วมรกตซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญ น่าจะเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างพระพุทธรูปล้านนาระยะต่อๆมา โดยเฉพาะในกลุ่มพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยาดังกล่าว ดังนั้น ระยะเวลาในการสร้างงานน่าจะมีความใกล้เคียงกันด้วยคือ อยู่ในราว ๆ ต้น - กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๐

[กลับหัวข้อหลัก]

๒. พระพุทธสิหิงค์

พระพุทธสิหิงค์ มีอยู่รวม ๓ องค์ที่มีชื่ออย่างเดียวกัน องค์แรกประดิษฐานในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สวนองค์ที่ ๒ ประดิษฐานในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ และองค์ที่ ๓ ประดิษฐานในหอพระพุทธสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระพุทธสิหิงค์มีปรากฏอยู่ในตำนานของชาวลานนา กล่าวว่าสร้างขึ้นในลังกาและได้อัญเชิญมายังนครศรีธรรมราช ละโว้ สุโขทัย อยุธยา ชัยนาท กำแพงเพชร กว่อนที่จะนำมายังลานนา โดยท้าวมหาพรหม เจ้าเมืองเชียงราย เป็นผู้ไปอัญเชิญมาจากเมืองกำแพงเพชร เมื่อราวๆต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐

จากรูปแบบของพระพุทธสิหิงค์ทั้ง ๓ องค์ที่พบ มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสกุลช่าง แตกต่างกันและเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในแต่ละ ท้องถิ่น ดังนั้น ที่กล่าวว่า ได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาจากลังกานั้น จึงเป็นเพียงตำนาน เมื่อแต่ละท้องถิ่นรับมา จึงได้มาสร้างพระ-พุทธรูปตามรูปแบบของตนเองขึ้น

- **พระพุทธสิหิงค์ ประดิษฐานใน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร** เป็น พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หรือศิลปะล้านนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสุโขทัย อายุราวๆพุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ขัดสมาธิราบ พระพักตร์รูปไข่ พระรัศมีเป็นเปลว ชายสังฆาฏิยาวมาจรดพระนาภี

- **พระพุทธสิหิงค์ ประดิษฐานในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่** เป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนาแบบที่เรียกว่า **“เชียงแสน สิงห์หนึ่ง”** อายุราวๆต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระเศียรเดิมถูกตัดไปแล้ว ปัจจุบันเป็นเศียรที่หล่อขึ้นใหม่ พระวรกายอวบอวน ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน

- **พระพุทธสิหิงค์ ประดิษฐานในหอพระพุทธสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช** เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่ง ขัดสมาธิเพชร ชายสังฆาฏิสั้นเหนือพระถัน พระวรกายอวบอวนอย่างมาก นิยมเรียกว่าแบบ **“ขนมต้ม”** จัดเป็นสกุลช่างนครศรี-ธรรมราช มีอายุราวๆพุทธศตวรรษที่ ๒๒

<u>ดูเพิ่มเติมเรื่อง</u> *การศาสนา เล่ม 5 ประติมากรรม เล่ม 14 พระไตรปิฎกและการชำระพระไตรปิฎก เลม 16 ศาสนาและระบบความเชื่อในประเทศไทย เล่ม 20 และวัดไทย เลม 28*